

OIKEUSMINISTERIÖLLE

Viite: Oikeusministeriön kirje 24.10.2006 OM 8/31/2005

Asia: Lausunto koskien riidattomien velkomusasioiden käsittelyn kehittämistä.
(Työryhmämietintö 2006:15)

Viitekirjeessä pyydettyä lausuntona käräjäoikeus esittää seuraavaa:

3.2. Riidattomien velkomusasioiden siirtäminen ulosottolaitokseen

Orimattilan käräjäoikeus on samaa mieltä työryhmän kanssa siitä, että riidattomat velkomusasiat on syytä säilyttää tuomioistuimissa.

3.1.2 Velallisen aktiivisuuteen perustuva vaihtoehto

Orimattilan käräjäoikeus pitää hyvänä velallisen aktiivisuuteen perustuvaa mallia, jossa velallinen voisi antaa nimenomaisen suostumuksensa saatavien perimiseen suoraan ulosottoteitse. Nykyisellään oikeudenkäyntikulut muodostuvat korkeiksi suhteessa saatavien määrään. Velallisen aktiivisuuteen perustuva malli ei pääsääntöisesti vaarantaisi velallisen oikeusturvaa.

Velallisen aktiivisuuteen perustuva malli olisi varteenotettava tapa hyödyntää nykymuotoista vapaaehtoista perintää aiempaa tehokkaammin ja karsia perintäprosessin päällekkäisyyksiä. Järjestelmän etuna voidaan pitää myös menettelyn nopeutta ja sitä, että velallinen voisi halutessaan välttää oikeudenkäyntimenettelystä aiheutuvat kustannukset. Orimattilan käräjäoikeus yhtyy Tatu Leppäsen lausuntoon ja katsoo, että kysymystä tulisi tarkastella kokonaisuutena ottaen huomioon ulosottojärjestelmän muut uudistustarpeet, jolloin asia ei jäisi puolitiehen.

3.3. Nykyjärjestelmän tehostaminen

Työryhmä perustaa nykytilaa koskevat arvionsa käräjäoikeuksien ajankäyttöselvitykseen vuodelta 2000, joka ei ole mietinnön liitteenä ja näin ollen esitettyjä tietoja ei voida kontrolloida. Selvityksessä lähdetään siitä, että suuret yksiköt ovat keskimäärin tuottavampia ja että niissä resurssit voidaan hyödyntää tehokkaasti. Ex analogia mietinnössä on katsottu, että pienissä käräjäoikeuksissa on vapaata kapasiteettia (s. 43). Orimattilan käräjäoikeus katsoo, että pienten käräjäoikeuksien etuna on nimenomaan käsittelyn tehokkuus ja että asioihin voidaan reagoida nopeasti.

Työryhmä on mietinnössään selvittänyt mahdollisuutta ensinnäkin keskittää riidattomien velkomusasioiden käsittely tiettyihin käräjäoikeuksiin ja toiseksi siirtää velkomusasioita käräjäoikeuksien kesken.

Orimattilan käräjäoikeus katsoo, että jo työryhmän lähtöomaksuma on väärä. Työryhmä on mietinnön sivulla 43 todennut: "Luomalla väestöpohjaltaan suurempia riidattomien velkomusasioiden käsittelyyn keskittyviä yksiköitä resurssit voitaisiin kohdistaa nykyistä tarkemmin ja vältyttäisiin vajeateholla toimimisesta, jonka riski on erityisen suuri pienissä yksiköissä". Mietinnön perusteella ei käy ilmi, mihin johtopäätös perustuu. Orimattilan käräjäoikeudessa summaaristen asioiden käsittelijät ovat tyypillisesti hoitaneet myös muita tehtäviä, joka on mahdollistanut henkilöstön monipuolisen ammattitaidon kehittymisen. Otettaessa lisäksi huomioon summaaristen riita-asioiden melko yksinkertaisen juridisen luonteen, siirto- tai keskittämismallia ei voida perustella oikeusturvasyillä. Kustannustehokkain ja oikeusturvavaatimukset täyttävä tapa kehittää riidattomien velkomusasioiden käsittelyä olisi yhtenäisten käytäntöjen ja rutii- nien luominen eri toimijoille.

Keskittämismallin lähtökohtana olisi keskittää riidattomien velkomusasioiden käsittely muutama- miin käräjäoikeuksiin, joissa käsiteltäisiin kaikki määrätyn toimialueen riidattomat velkomus- asiat. Työryhmä on perustellut keskittämisen tarvetta kustannustehokkuudella ja oikeusturva- näkökohdilla. Orimattilan käräjäoikeus katsoo, että oikeusturvanäkökohdat eivät vaadi suu- rempien yksiköiden luomista. Kustannussäästöt taas pitkälti liittyvät käräjäoikeusverkoston muutossuunnitelmiin, joita olisi käsiteltävä erillään nyt käsiteltävänä olevista kysymyksistä.

Toisena vaihtoehtona työryhmä mainitsee siirtomallin, jossa riidattomien velkomusasioiden käsittely säilyisi kaikissa nykyisissä käräjäoikeuksissa, mutta ruuhkaiset yksiköt voisivat siir- tää niiden käsiteltäväksi tulevia asioita määrätyn maantieteellisen jakoalueen sisällä sellaisiin yksiköihin, jossa olisi vapaata kapasiteettia. Siirtomallin ongelmat liittyvät erityisesti tilantei- siin, jossa summaarinen velkomusasia muuttuu siirtämisen jälkeen riitaiseksi, joka oikeuden- käymiskaaren 10 luvun toimivaltasäännösten mukaisesti johtaisi takaisin siirtämiseen. Siirto- mallista mahdollisesti saatavat kustannus- ja ajankäyttösäästöt olisivat kyseenalaisia, koska pelkkä velallisen vastustaminen johtaisi takaisinsiirtoon. Lisäksi esitetty siirtomalli jättää avoi- meksi kysymykseen siitä, kuka siirrosta päättäisi ja millaisin edellytyksin. Ottaen huomioon edellä mainitut siirtomalliin liittyvät ongelmat, Orimattilan käräjäoikeus ei kannata työryhmän esittämää siirtomallia. Sen sijaan lainsäädäntöä olisi kehittävä siten, että käräjäoikeus voisi oma-aloitteisesti siirtää väärään foorumiin toimitetun summaarisen haastehakemuksen oikeaan foorumiin.

3.3.2. Tiedoksiantomenettelyn kehittäminen

Työryhmä on katsonut, että haasteen tiedoksianto voitaisiin riidattomissa velkomusasioissa toi- mittaa postitse kirjeellä vastaanottajalle. Tällöin tiedoksianto toimitettaisiin lähettämällä asia- kirjat asianosaiselle postitse asianosaisen väestörekisteriin tai kaupparekisteriin merkittyyn osoitteeseen, ellei olisi syytä epäillä tällaisen tiedoksiannon onnistumista. Työryhmän mukaan muutoksen avulla voitaisiin saavuttaa merkittäviä taloudellisia säästöjä ilman, että vastaajien oikeusturva tosiasiallisesti heikkenisi. Lisäksi on katsottu, että asiakirjojen toimittaminen ta- vallisena postitiedoksiannona ei aiheuta kansliahenkilökunnalle lisätyötä haastemiestiedoksi- antoihin verrattuna.

Työryhmä on mietinnössään todennut, että haastemiestiedoksiantoon oli turvauduttu 80 pro- sentissa vuonna 2005 ratkaistuista riidattomista velkomusasioista. Arvio perustuu Helsingin käräjäoikeuden tilastoihin. Esitetystä tilastosta poiketen Orimattilan käräjäoikeudessa tiedoksi- annot ovat summaarisissa velkomusasioissa onnistuneet pääsääntöisesti hyvin vastaanottoto- distusten ja saantitodistusten avulla.

Postitiedoksiannon edellytyksenä on mainittu, että asiassa ei ole syytä epäillä tällaisen tiedoksi-

annon onnistumista. Kenen tulisi epäillä? Epäselvä tilanne johtaisi helposti siihen, että kansliahenkilökunta joutuisi jatkuvasti varmistamaan asian lainkäyttöhenkilökunnalta. Tällöin menettelystä saatava ajansäästö olisi kyseenalainen.

Työryhmän mukaan tavallisen postitiedoksiannon käyttöön liittyvät oikeusturvaongelmat syntyvät tilanteessa, jossa vastaaja ei saa kirjeitse lähetettyä haastetta ajoissa tiedoksi eikä tuomioistuimien havaitse tiedoksiannon epäonnistumista. Käytännössä näin voi tapahtua vain, mikäli vastaaja on pitkähkön ajan poissa vakinaisesta osoitteestaan tai hänen väestörekisteriin merkitty osoitteensa on virheellinen. Postinkulussa tapahtuva häiriö on lähinnä teoreettinen mahdollisuus. Lisäksi mietinnössä on todettu, että saatavia on usein peritty ensin vapaaehtoisessa perinnässä, jonka vuoksi asian oikeuskäsittely ei tule velalliselle yllätyksenä. Työryhmän mukaan tiedoksiannon todisteellisuudesta luopuminen ei näin ollen periaatteessa merkitsisi heikennystä vastaajien oikeusturvaan.

Orimattilan käräjäoikeus yhtyy asiassa Tatu Leppäsen lausuntoon, jossa on aiheellisesti tuotu esiin kontradiktorisen periaatteen merkitys ja postitiedoksiantoihin liittyvät oikeusturvaongelmat. Valtiontaloudelliset näkökohdat eivät saa muodostua niin tärkeiksi, että vastaajien oikeusturva vaarantuu. Postin häviämismahdollisuutta ei voida pitää vain teoreettisena mahdollisuutena. Ehdotus mahdollistaisi yksipuolisen tuomion, sen välittömän täytäntöönpanon ja luottotietojen menetyksen ilman, että vastaaja olisi lainkaan saanut asiasta tietoa. Työryhmän toteamista siitä, että saatavia on usein yritetty ensin periä vapaaehtoisessa perinnässä ja tämän vuoksi asia ei tule vastaajalle yllätyksenä, ei poista asiaan liittyviä oikeusturvaongelmia. Lisäksi on todettava, että yksityiset velkojat harvemmin turvautuvat saatavien vapaaehtoiseen perintään ennen asian oikeuskäsittelyä.

On huomattava, että summaaristenkin riita-asioiden käsittely on joka tapauksessa osa yleistä riita-asioiden käsittelyjärjestystä ja systemaattisestikin osa oikeudenkäymiskaaren 5 luvussa säädettyä riita-asian kirjallista valmistelua. Kannetta koskevan haasteen todisteellinen tiedoksiantaminen kuuluu yleisissä tuomioistuimissa noudatettavan oikeudenkäyntimenettelyn perustunnusmerkistöön. Työryhmän ehdottama niin kutsuttu tavallinen postitiedoksianto on tälle yleisissä tuomioistuimissa noudatettavalle riitaprosessille jo ajatuksenakin varsin vieras.

3.3.3. Sähköinen asiointi

Orimattilan käräjäoikeus kannattaa työryhmän ehdotusta, jolla luotaisiin kaikille avoin internetipohjainen asiointiliittymä summaaristen haastehakemusten laatimista varten.

Sähköisen ja konekielisen asioinnin kaikenpuolinen kehittäminen ja sen käyttöalan lisääminen sellaisin keinoin, että niillä helpotetaan sekä asiakkaiden asiointia että myös asioiden käsittelijöiden työtä, on ehdottoman kannatettavaa asioiden mahdollisimman tarkoituksenmukaisen ja helpon käsittelyn kannalta. Tällöin on vain syytä pitää huolta siitä, että uudet tietotekniset järjestelmät ovat käytettävyydeltään, toimivuudeltaan ja luotettavuudeltaan sellaisia, että ne myös käytännössä tekevät asioiden käsittelyn entistä helpommaksi.

3.3.4. Kustannusohjaus

Orimattilan käräjäoikeus kannattaa työryhmän ehdotusta kehittää riidattomien velkomusasioiden käsittelyä kustannusohjauksen avulla. Sinällään erisuuruiset oikeudenkäyntimaksut johtaisivat tietynlaiseen eriarvoisuuteen kansalaisten välillä, koska kaikilla ei ole tietoteknisiä valmiuksia siirtyä sähköiseen asiointiin. Otettaessa kuitenkin huomioon, että sähköisessä muodossa olevien haastehakemusten käsittely käräjäoikeudessa on merkittävästi nopeampaa kuin tavallisten haastehakemusten, voidaan käsittelymaksujen porrastusta pitää hyväksyttävänä.

Lausunto on valmisteltu työryhmässä, jossa ovat olleet jäseninä ma laamanni Olli Kyrö ja ma käräjätuomari Hanna Paronen sekä sihteerinä notaari Teemu Närhi

Ma laamanni

Olli Kyrö

Notaari

Teemu Närhi